

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ SÜRECİ HAKKINDA BİLGİ NOTU

Sevgili meslektaşlarımız,

İlk imzacı Türkiye'nin, Cumhurbaşkanı kararıyla [İstanbul Sözleşmesi'nden](#) çekildiğinin ilân edilmesi başta kadınlar ve LGBTİ+'lar olmak üzere tüm ülkenin gündeminde.

Türkiye Gazeteciler Sendikası Kadın ve LGBTİ+ Komisyonu olarak bu konuda gazeteleri, internet sitelerini ve televizyon kanallarını takip etmekteyiz.

Her gün hem insan hakları hem siyasilere açıklamaları hem de sözleşmeyi karalamaya yönelik iddiaları haberleştirmek durumundayız.

Gündem bu kadar yoğunken bazen bir adım geri çekilip vaziyetin geneline bakmak, detayları yakalamak zorlaşabiliyor. Bu nedenle Türkiye Gazeteciler Sendikası (TGS) Kadın ve LGBTİ+ Komisyonu olarak Sözleşme'yle ilgili hukuki durum, haberlerdeki teknik detaylar ve dil kullanımına yönelik etik kuralları bir kez daha hatırlatmak, öneriler sunmak istedik.

Öncelikle; her fırsatta İstanbul Sözleşmesi'nin 1 Temmuz 2021'e kadar yürürlükte olduğunun altını çizmek gerekiyor. "**Sözleşme feshedildiğinden bu yana ... kadın öldürüldü**" dilini kullanan haberler, hem cezasızlık ve kadınların açık hedef olduğu algısını güçlendiriyor, hem de kadınların hâlâ Sözleşme'nin koruması altında olduğunu yok sayıyor.

Ayrıca, İstanbul Sözleşmesi'nin sadece kadınları değil LGBTİ+'ları da koruduğunun tüm karalama ve hedef gösterme kampanyalarına rağmen ısrarla hatırlatılması gerekiyor. Erkek şiddetine maruz kalanların sayısı ile İstanbul Sözleşmesi'nden çıkılması arasında bağ kuran haberler yapıldığında, LGBTİ+'ların da bu korumanın altında bulunduğunu akılda tutmak gerekiyor. Şiddet gören kadınlarla birlikte LGBTİ+'ların sayısını da vermek iyi olur.

- İstanbul Sözleşmesi'yle ilgili negatif kampanyadaki LGBTİ+'larla ilgili nefret söylemini gözden kaçırmamalı, görmezden gelmemeliyiz.
- Haber aracılığıyla kişileri, grupları hedef göstermenin, örtülü veya açık nefret dili kullanmanın gazetecilik ilkeleriyle bağdaşmadığını bıkmadan hatırlatmalıyız.
- Resmi ağızlardan veya kurumlardan yapılan açıklamalardaki ayrımcı ifadeleri olduğu gibi başlığa taşımamaya özen göstermeliyiz. Bu ifadeleri tırnak içine almak dahi aynı dili yeniden üretmemize neden oluyor.
- Sözleşmeden çıkılmasıyla ilgili kişilere mikrofon uzatırken LGBTİ+'ları unutmamalıyız.

İstanbul Sözleşmesi'nin hukuki boyutu ve haber yaparken dikkat edilmesi gereken noktaları dikkatine sunuyoruz:

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ NEDİR?

- Tam adı "**Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi**" olan kısaca "**İstanbul Sözleşmesi**" olarak bilinen uluslararası insan hakları sözleşmesi, 2011 yılında İstanbul'da imzaya açılmıştır. İlk imzacısı çekincesiz şekilde Türkiye olmuştur.

Uluslararası alanda kadına yönelik ve aile içi şiddetle ilgili ilk bağlayıcı belgedir.

- Sözleşme Anayasa'nın 90. maddesi uyarınca **Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabul edilerek** 2014 yılında yürürlüğe girmiştir.

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ NEYİ DÜZENLER?

- **İstanbul Sözleşmesi**, toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesine dayanan, başta kadınlar ve çocuklar olmak üzere her bireyin temel hak ve özgürlüklerini güvence altına alan, cinsiyet ve cinsel yönelim temelli şiddeti önlemede ve şiddetle mücadelede devletin yükümlülüklerini belirleyen, tüm bireylerin yaşam hakkını teminat altına alan en güncel sözleşmedir.
- Sözleşme, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet bir insan hakkı sorunu olarak ele almaktadır ve bu tür şiddete sıfır tolerans gösterilmesini hedeflemektedir. Şiddetin önlenmesi, mağdurların korunması ve şiddet uygulayanların adalete teslim edilmesi, sözleşmenin temel taşlarını oluşturmaktadır. Ev içi (fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik) şiddet, kadınların sünnet edilmesi, zorla evlendirilme, cinsel taciz, cinsel şiddet, taciz amaçlı takip, kürtaja zorlama ve kısırlaştırmaya zorlama gibi olguların bir suç olarak düzenlenmesi ve cezalandırılmasını öngörmektedir.
- Sözleşme daha çok kadınlar için olsa da erkek ve çocukları da kapsamaktadır. Erkeklerin de aile içi şiddet ve zorla evlendirilme gibi bazı şiddet türlerine maruz kaldığını belirterek, taraf devletleri, sözleşme hükümlerini erkekler, çocuklar ve yaşlılar dahil olmak üzere, aile içi şiddetin tüm mağdurlarına uygulamaya davet etmektedir.

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ NEYİ DÜZENLEMEZ?

- Sözleşme iddiaların aksine, eşcinsel çiftlerin yasal olarak tanınması da dahil olmak üzere, toplumsal cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimle ilgili olarak yeni standartlar getirmemektedir. Aile ve evlilik kavramları konusunda yeni tanımlar içermemektedir.
- Sözleşmede dine dair herhangi bir madde bulunmamakta olup aksine din temelli ayrımcılığı yasaklamaktadır.

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ CUMHURBAŞKANI KARARI İLE FESHEDİLEBİLİR Mİ?

Bilindiği üzere İstanbul Sözleşmesi'nin Türkiye bakımından "feshedildiği"ne ilişkin 20 Mart 2021 tarihinde Resmi Gazetede 3718 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı yayımlanmıştır. Bu kararın dayanağı olarak ise 9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 3'üncü maddesi gösterilmiştir. Dayanak düzenlemede "*Milletlerarası anlaşmaların ... hükümlerinin uygulanmasını durdurma ve bunları sona erdirmeye, Cumhurbaşkanı kararı ile olur.*" demektedir. **Ancak,**

- Yetkide Usulde Paralellik İlkesi Gereği: Temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası bir sözleşme olan **İstanbul Sözleşmesi, Anayasa'nın 90. maddesi 5. fıkrası gereğince normlar hiyerarşisi bakımından kanunların da üstünde yer almaktadır.** TBMM'nin onaylamayı uygun bulma kanunundan

sonra Cumhurbaşkanı tarafından onaylanarak yürürlüğe konulmuş bir uluslararası sözleşme söz konusu olduğu için, “yetkide ve usûlde paralellik ilkesi” gereği ancak yine TBMM’nin bir kanun çıkarmasından sonra Cumhurbaşkanı tarafından sona erdirilebilir.

- Cumhurbaşkanının Yetkileri İtibarıyla: Temel hak ve özgürlüklerin Cumhurbaşkanı kararı ile ortadan kaldırılması Cumhurbaşkanı’nın görev ve yetkilerinin açıkça belirlendiği Anayasa’nın 104. maddesinin açık ihlalidir. Bu maddeye göre “Cumhurbaşkanı, yürütme yetkisine ilişkin konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir.” Ancak uluslararası sözleşmesine onaylanmasının kanunla uygun bulunması, yasama yetkisi kapsamında olan bir konu olduğu için Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenemez. Cumhurbaşkanının yasama yetkisine ilişkin bir konuda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarma yetkisi yoktur.
- İnsan Hakları Sözleşmesi Olmasından Kaynaklı: 3718 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı’nın dayandırıldığı 9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi 3. Maddesi, Anayasa 104. madde uyarınca ticari, teknik, ekonomik veya idari anlaşmalara ilişkin karar almakla sınırlıdır. Bu nedenle temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle, siyasi haklar ve ödevlere ilişkin hususlarda Cumhurbaşkanı Kararnamesi çıkarılamaz.

Tüm bu nedenlerle,

Hukuka açıkça aykırı olan bu durum, fonksiyon gaspı niteliğinde olup **YOK HÜKMÜNDEDİR.**

Hukuken YOKLUKLA MALUL olan bir işlemin anlamı şudur: **Böyle bir işlem hukuk dünyasında hiç doğmamıştır.**

Anayasa Mahkemesi içtihadına göre: “Yokluk, bir normun var olmadığına ifadesidir. Bir normun varlığı ise o normun yürürlüğe girmesi ve uygulanmasına bağlı bulunmamaktadır. “Varlık”, “yürürlük” ve “uygulanma” kavramları birbirinden farklı olup “varlık”, bir normun hukuk âleminde vücut bulmasını ve geçerlik kazanmasını ifade etmektedir. Hukuk âleminde geçerlik kazanması ise o normun, hukukun öngördüğü usul ve esaslar çerçevesinde çıkarılması anlamını taşımaktadır. Bununla birlikte bir normun hukuka aykırı olması, mutlak olarak o normun yokluğu sonucunu doğurmamaktadır. Yokluk sonucunun ortaya çıkabilmesi için söz konusu hukuka aykırılığın, o normun hukuk âleminde hiçbir zaman varlık kazanamamasına yol açacak ağırlıkta ve açıklıkta olması gerekir. Bir kanunun yokluğundan söz edilebilmesi ise yasama organının bu yönde bir iradesinin olmaması ya da anayasal düzende yasama organına verilmeyen bir yetkinin fonksiyon gaspı suretiyle kullanılması gibi hukuk âleminde hiçbir zaman varlık kazanamayacak olan durumlarda mümkündür. Kuvvetler ayrılığı ilkesi gereğince yasama, yürütme ve yargı fonksiyonlarını yerine getiren yasama, yürütme ve yargı organlarından birinin, diğerinin yerine geçmesi sonucunu doğuracak şekilde karar almaları “fonksiyon gaspına” yol açacağından, yasama organının, yasama fonksiyonu kapsamında yer almayan hususlarda “kanun” adı altında yapacağı düzenlemelerin hukuk âleminde varlık kazanabilmesi mümkün olmayacaktır. Belirtilen hâller dışında kalan, kanunların veya kanun hükümlerinin Anayasa’ya uygunluk denetimi kapsamında incelenmesi gereken hususlarda Anayasa’ya aykırılığının saptanması ise ilgili kanun veya kanun hükümlerinin yokluğunu değil, iptalini gerekli kılar.” (AYM Kararı: E.2014/57, K.2014/81, K.T. 10/04/2014)

Bu nedenle fesih işleminin varlığını ve meşruluğunu kabul etmemek son derece önemlidir.

Görüldüğü gibi sözleşme iç hukukumuzda hâlen yürürlüktedir.

AVRUPA KONSEYİNE FESİH BİLDİRİMİ HAKKINDA

Fesih işlemi Türkiye iç hukukunda yoklukla malul olmakla beraber Sözleşme içerisinde de fesih usulü düzenlenmiştir. İki süreç birbirinden bağımsız ilerlemektedir. Konseyin bu hususta devletin iç hukukuna müdahale eden bir yaptırım uygulaması mümkün değildir. Fesih usulü uluslararası hukuk açısından hukuka uygun olsa dahi iç hukuk bakımından hukuka uygun olduğu anlamına gelmez.

İstanbul Sözleşmesi'nin feshi usulü Sözleşme'nin 80. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre sözleşmenin feshedilebilmesi için Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne bildirimde bulunulması gerekmektedir; Sözleşme'nin feshi, bildirimden Genel Sekretere tebliğinden itibaren üç aylık sürenin bitimini izleyen ayın birinci gününde yürürlüğe girecektir.

İlgili bildirim Hükümet tarafından yapılmıştır ancak fesih işlemi **1 Temmuz 2021** itibarıyla yürürlüğe girecektir. Dolayısıyla uluslararası hukuk anlamında da sözleşme hâlen yürürlüktedir. Öte yandan İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararı sonrası Danıştay'da açılan iptal davaları Avrupa Konseyi'ne de bildirilmiştir.

TÜRKİYE GAZETECİLER SENDİKASI
KADIN VE LGBTİ+ KOMİSYONU